

SELVSTYREORDNING LOGISK UUNDGÅELIG?

Af Angmalortoq Olsen

Hvad lægger De i ord som „Udvikling“, „Kultur“, „Uddannelse“, „Aktivering“, „Ansvarlighed“, „Identitet“, „Velfærd“, „Politisk“ – Ja ikke sandt – det er ofte brugte ord, men reelt glatte som ål. De antager kulør i relation til de problemer i sammenhæng med hvilke de anvendes.

Og det er vel naturligt at antage, at selve tidsfaktoren også betyder en del eftersom forskellige tidsaldrer, om det så kun drejer sig om 20–30–50 år, har lagt forskellige meninger i de samme ord.

Lad os derfor håbe at det ikke giver for mange forviklinger, når jeg i det efterfølgende anvender ovenstående og måske andre ord af mangetydig karakter.

En anden ting, som eventuelt kan forårsage forviklinger, er, at læseren på forhånd kan tillægge mig en indstilling, der er fjendsk, fordi der udtrykkes uenighed med tidligere og bestående forhold. Så lad mig da med det samme gøre dette klart:

En identificering af folk med et system og dermed en „fjendtlig“ indstilling overfor administrationens folk gavner ikke klarheden i min kritiske stillingtagen til problemerne, som systemet indebærer. Ligeså er det hos mig en naturlig ting at fastslå, at der efter min opfattelse ikke findes noget normalt menneske, som lægger eller har lagt et livslangt arbejde på Grønland med det ene formål at skade grønlænderne. Naturligvis må man godtage, at danskerne varetager danske interesser og naturligvis må administratorer følge politisk givne retningslinier.

Lad mig starte med at fundere lidt over ordet „Udvikling“ og se om det har forskellig betydning i det gamle og nye Grønland og om det bringer os i karambolage med de andre glatte mangetydige ord.

I det gamle Grønland var der to ting som var af altafgørende betydning for det man kunne lægge i ordet „Udvikling“, nemlig handelsmonopolet og isolationspolitikken. Handelsmonopolet opfordrede ikke til privat erhvervsmæssig, økonomisk og dermed teknisk udvikling, og isolationspolitikken hindrede frugtbare impulser fra den store verden i at nå befolkningen og hindrede en rolig kulturel udvikling. Lad os også blot ved siden af det kulturelle medtage politisk, uddannelsesmæssig, social og måske under eet samfundsmæssig udvikling. Altså har ordet „Udvikling“ på det nærmeste været betydningsløst i det gamle Grønland. Ved siden af havde den naturligt stærke danske dominans den kedelige virkning at passivitet på næsten samtlige områ-

der blev en norm for livsholdning hos befolkningen. Og for at slutte den onde cirkel forårsagede det grønlandske samfunds på næsten alle områder tilbagestående stade i forhold til Danmark (og øvrige verden) og befolkningens forståelige passivitet, at administratorerne for at få det til at trille rundt måtte indtage en endnu mere dominerende paternalistisk holdning.

I det nye Grønland må man til gengæld sige at „Udvikling“ er det altdominerende ord. Det er som om en febrilsk landmand med alt for rund hånd har strøget kraftig kunstgødning over ageren. Gode og dårlige planter skyder op med voldsom kraft så tilskuere fra andre egne tvinges til at stirre og sige „Næhhhhh“. Og nogle steder er kunstgødningen så kraftig, at den truer med at svie gode gamle planter med dybe rød-der af, men det kan man ikke se for de nye voldsomme vækster. Det ses heller ikke, at alt det nye har haft så travlt med at skyde i vejret, at det ikke har overkommet at danne ordentligt rodnet. I udkanten er der nogle sære planter, der har mistet pusten halvvejs opad, selvom de for at komme med er hoppet næsten helt op af jorden med rød-der og det hele. Hvor må vi håbe for den stakkels landmand, at det ikke giver sig til at blæse, for så vil alle hans udgifter og anstrengelser være spildt.

Uden at gå i tekniske detaljer om den stærke udvikling indenfor sundhedsvæsen, skolevæsen, produktion og økonomi må det være mig tilladt at fastslå, at selv om jeg eventuelt havde kritiske synspunkter på nogle af disse områder, er det fysisk umuligt at skrue tiden tilbage og derfor umuligt at gøre en udvikling om. Det, vi bør gøre, er at lære af det skete og dernæst tage en bestemmelse om, hvorhen vi skal gå herfra.

En af de ting, vi har lært, er, at vor stiltiende målsætning om at skabe et moderne samfund med lykkelige, aktive og veltilpassede borgere er slået fejl. Alle taler om tiltagende surhed og animositet, om at grønlænderne står som passive tilskuere og om voldsomme sociale problemer, der nødvendiggør hastearbejde med en sociallovgivning. Danmarks statistik kan tørt oplyse, at Grønland i 1966 importerede drikkevarer for 17.545 millioner og tobaksvarer for 4.572 millioner.

Når vi har konstateret, at det er slået fejl for os, må det være naturligt at spørge om årsagen. Og lige så naturligt er det, at svaret ikke er eet men mange, der er varieret efter det problem, det har sammenhæng med. Fællesnævner for mange af disse svar er manglende tilpasning i det nye samfund, og når man mangler tilpasning kommer der automatisk usikkerhed, passivitet og tilsidst animositet.

Den vigtigste betingelse for tilpasning er tid, og når man på alle områder forcerer en udvikling er det soleklart, at det må resultere i tilpasningsproblemer.

Aktiv og positiv indstilling fra grønlænderen forudsætter, at han anerkendes som ligeberettiget partner i samtlige de punkter, hvor hans aktive og positive medvirken er påkrævet. Ellers vil det være en psykologisk umulighed for ham at udvise initiativ og aktiv og positiv deltagelse. Hvis man vil anerkende et andet menneske som ligebe-

rettiget partner, må man acceptere ham som han er, og det han står for, d. v. s. respektere hans identitet. Hvis man prøver at lave ham om efter sit eget billede, har man ikke accepteret ham eller respekteret hans identitet.

Grønlandernes identitet er fast forankret i hans nedarvede kultur, hans sprog. Han må have et naturligt krav på, at disse respekteres, og hvis man ønsker, at han i alle forhold skal fungere optimalt må det tillades ham, at han i sine funktioner betjener sig af sit modersmål.

En anden ting, der kan animere ham til aktivitet, er, at han får ansvar for sig selv og andre. Han må naturligvis forstå den fulde betydning og konsekvens af ansvar, at der ikke alene er en kreditside med selvrespekt og myndighed, men at der også er en anden side med byrder, en debetside der i yderste konsekvens kan betyde nederlag og fornedrelse. Regninger skal betales. – Men hvis han skal videre i sin udvikling må han og skal han være ansvarlig for, eller i det mindste medansvarlig for, hvad der sker i hans land og samfund.

Derfor er det så spændende i denne tid, hvor man aner ændringer i Landsrådets arbejdsform med ny valgt formand. Vil eventuelt ændrede former for arbejde og ansvarsfordeling sprede sig udad? Vil nye ansvars- og myndighedsfordelinger og nye arbejdsformer kræve en klarere politisk opdeling af Landsrådets repræsentanter med deraf følgende krav om politisk bund og organisation i befolkningen? Vil de politiske skillelinier følge fag- og erhvervsgrænser, hvad der ville være mest naturligt at forvente? Eller vil reaktionen mod mange års dominans med den deraf følgende ydmygelse sætte ind nu, så vi ender med politiske bevægelser med nationalistisk tendens? Og hvis det gør, vil så denne nationalisme blive så rabiatt, at grønlanderne mister den good-will, der er i den øvrige danske befolkning og samarbejde med danskerne umuliggøres? Eller vil den danske befolkning og administrationens folk være så „voksne“ og kloge, at de forstår, at enhver families yngre medlemmer ønsker at stifte hjem selv og have egen bestemmelsesret i hjemmet, uden at det derfor betyder, at de fornægter samhørigheden med den øvrige familie?

Nu i skrivende stund før den forestående landsrådssamling kan man forudse, at arbejdet ikke bliver let og under alle omstændigheder bliver skelsættende eller måske snarere retningsbestemmende. Ikke alene for hvad angår organisations- og arbejdsformer men også for hvad landsrådet behandler og vil behandle. Blicher der en eksplosion af reformationsforslag som sætter Folketinget grå hår i hovedet, og vil disse forslag samle sig om ændringer af de eksisterende anstødsten for det gode samarbejde – f. eks. fødestedskriteriet og de eksisterende præmieringsordninger?

Landsrådet ønskes og har brug for en heldig hånd i sit forestående arbejde og den får vel også brug for oceaner af forståelse i sin svære tilpasningsperiode. Igen er det kun tid, der kan afhjælpe tilpasningsvanskelighederne.

Uanset at man kan spekulere over Grønlands tidligere og nuværende problemstillinger og prøve at analysere og finde løsninger, er der for mig en anden faktor, der trænger sig stadig stærkere frem, og på sit sæt giver de nuværende problemstillinger en helt anden farve, nemlig Grønlands fremtidige status.

Når man tænker over ændringer i administrationspraksis på Grønland gennem tiderne synes der siden forstanderskabernes indførelse at være en klar linie, selv om den er svær at se somme tider, der viser tendensen til mere og mere selvbestemmelsesret. Især de sidste 20 år har accelereret denne tendens og foreløbigt givet sig udslag i Landsrådets ændrede skikkelse med valgt formand og eget sekretariat. Hele udviklingen synes logisk og uundgåeligt at føre mod en vis selvstyreordning. Det kan naturligvis kun stå som min personlige opfattelse, men det kunne være interessant at vide andres synspunkter om:

1. Selvstyreordning er logisk uundgåelig?
2. Accepteres tanken af befolkningen på Grønland og i Danmark.?

Når man som jeg mener, at en sådan udvikling er uundgåelig, må man tage stilling til det næste nødvendige skridt, som er at finde en *modus vivendi*, der passer til den nye situation. Det bliver livsvigtigt, at alle, der nødtigt ser båndene mellem Danmark og Grønland skåret over, finder og styrker disse bånd. Det er vigtigt at gøre det allerede nu, da eventuelle overgangsvanskeligheder vil slå meget i stykker, hvis man ikke forbereder sig i tide.

Også den grønlandske befolkning må forberedes. For øjeblikket savnes stærkt en konstruktiv plan for højere uddannelse. Et samfund kan ikke klare sig, hvis alle vil være præster, jurister eller lærere. Der må også være ingeniører, handelsuddannede, økonomer, læger, geologer og meget mere og andet.

Det vil i fremtidens Grønland være livsnødvendigt at have vidt udsyn. Det vil sige, at unge må sørge for at få kundskab til forhold og sprog udover det danske. Måske kan dette løses ved at søge uddannelse i udlandet. Allerede udviklingen her i Europa med Fællesmarkedet og i sidste instans et forenet Europa nødvendiggør, at der tages stilling til problemerne nu.

Man siger gerne, at vel forberedt er halvt vundet. Og uanset at visse problemer er behagelige, tror jeg ikke, at vi vinder noget som helst ved at stikke hovedet i busken og lade udviklingen overraske os med et spark bagi. – Det ville være uansvarligt.